

Національний науковий центр
«Інститут виноградарства і виноробства ім. В. Є. Таїрова»,
Україна

СУЧАСНИЙ СТАН ВИНОГРАДНИКІВ ТАРУТИНСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Проведено експедиційні обстеження території Тарутинського району Одеської області. Проводилися детальні дослідження окремих виноградарсько-виноробних господарств різних форм власності (у мікромасштабі) з врахуванням комплексу екологічних чинників. Виконано оцінку стану виноградарства за основними агротехнічними показниками: врожайність і валовий збір винограду, віковий і сортовий склад насаджень, зріженість і т.д.

Ключові слова: екологічні умови, врожайність, валовий збір винограду, зріженість, сортовий склад.

Останніми роками ефективність сільськогосподарського виробництва, у тому числі і виноградарства, пов'язують з питаннями раціонального природокористування та оптимізації розміщення галузі. Раціональне природокористування в першу чергу передбачає оцінку екологічних умов і екологічного потенціалу території, причому його ефективність зростає при більшій деталізації у межах найменших територіальних одиниць, наприклад адміністративного району.

Останніми роками спостерігається загальний спад ефективності виробництва винограду і продуктів його переробки при відносно великому попиті населення на виноградарсько-виноробну продукцію. При цьому ринок вина стає більш насиченим.

Мета роботи визначення стану і оцінка перспективи розвитку виноградарсько-виноробної галузі з врахуванням природно-ресурсного потенціалу території.

Матеріали і методи дослідження. Досліджувалися територія Тарутинського району Одеської області в цілому і території окремих виноградарсько-виноробних господарств зокрема. У роботі використовувалися топографічні і ґрунтові карти, ґрунтові нариси, архівні матеріали попередніх досліджень з проектування виноградних насаджень і статистичні дані відділу економіки ННЦ «ІВіВ ім. В. Є. Таїрова», дані управління агропромислового комплексу Тарутинського району Одеської області.

У роботі використовувалися наступні методи: експедиційний – визначення сучасного стану виноградарства на території району; топографічний – оцінка просторових елементів рельєфу; польові дослідження – визначення ампелоландшафтних характеристик території; порівняльно-розрахунковий – розрахунок динаміки урожаю, розкорчування і т. д.

Аналіз результатів досліджень. Детальні дослідження стану виноградників на території виноградарсько-виноробних господарств Тарутинського району (як одного з основних виробників винограду в Одеській області) включали наступні показники: врожайність, валовий збір, віковий і сортовий склад насаджень. У районі виноградарством займаються 37 господарств різної форми власності (приватні підприємства, фермерські і ін.), загальна площа яких складає 4,1 тис. га (табл. 1).

Значний стрибок у розвитку виноградарства був відмічений в середині 70-х на початку 80-х років. У найбільш сприятливі роки валовий збір винограду складав 35-40 тис. т, а середня врожайність – 50-60 ц/га. Загальна площа виноградників за аналізований період (2003-2012 рр.) зменшилася з 5,5 тис. га. у 2003 році (в т.ч. плодоносних – 4,9 тис. га) до 4,1 тис. га в 2012 р. (в т.ч. плодоносних – 3,9 тис. га). Таким чином, площа плодоносних виноградників скоротилася на 1,0 тис. га, а загальна площа виноградників скоротилась на 1,4 тис. га (рис. 1).

За результатами досліджень екологічних умов території під закладку виноградників рекомендується більше як 50% територій за стрімкістю схилів (від 3° до 12°), 40% земель за експозицією (Пд., Пд.-Зх., Зх., Пд.-Сх.) і майже 65% територій за ґрунтовими характеристиками

(чорноземи звичайні мало- і середньогумусні різного гранулометричного складу) [2, 3, 5]. На сьогоднішній день використовуються всього лише 5% територій, які за ампелоекологічним потенціалом придатні під розміщення виноградних насаджень [7].

Таблиця 1

Виноградарсько-виноробні підприємства Тарутинського району

№ п. п.	Назва господарства	Площа, га	Відсоткове співвідношення до загальної площі насаджень, %
1	ПП «СП Березіно»	17,96	0,44
2	ФГ «Ампел»	306,10	7,47
3	ТОВ «Делени»	292,26	7,13
4	ПАТ «Карпати»	139,50	3,40
5	СФГ «Кристал»	12,49	0,30
6	ЗАТ «Зоря»	276,00	6,73
7	ТОВ «Златен Край»	282,69	6,90
8	ПП «Пино»	32,00	0,78
9	ФГ «Яковенко»	9,85	0,24
10	СВК «Прогрес»	70,00	1,71
11	ПрАТ «АФ Родіна»	211,00	5,15
12	ТОВ «Тиса»	105,80	2,58
13	ПП «Вікторія»	45,00	1,10
14	ТОВ «Агро-Юг»	83,80	2,04
15	ВАТ «Грона»	160,00	3,90
16	ФГ «Свген»	10,46	0,26
17	ВАТ «Правда»	51,80	1,26
18	СВК «Лан»	21,00	0,51
19	ТОВ «Мускат-Г»	165,97	4,05
20	ПАТ «Сонячне»	108,47	2,65
21	ЗАТ «Дружба»	62,14	1,52
22	ПАТ «Агрофірма ім. С. Лазо»	433,68	10,58
23	ПАТ «Янтарний»	37,00	0,90
24	ПрАТ «Перемога»	38,00	0,93
25	ПрАТ «Петросталь»	319,00	7,78
26	ПП «Сади Бесарабії»	10,40	0,25
27	ФГ «Левін-Агро»	13,18	0,32
28	ПП «Совіньон-Агро»	5,74	0,14
29	ПП «Лаванда»	38,90	0,95
30	ФГ «Ізвор»	15,59	0,38
31	ФГ «Сібов І.П.»	22,59	0,55
32	ФГ «Кобера 5ББ»	6,22	0,15
33	ВАТ ім. Калініна	255,00	6,22
34	КФГ «Малий Ярославець»	140,90	3,44
35	ТОВ «Вин Агро ЛТД»	139,53	3,40
36	ПП «Квадрис»	113,15	2,76
37	СВК «Яровський»	45,11	1,10
	Всього:	4098,28	100,00

За останніх 10 років на території дослідження спостерігається значна тенденція до зниження валового збору урожаю (рис. 2). Максимальний валовий збір спостерігали в 2003 році (23,05 тис. т.), а мінімальний – в 2006 році (10,87 тис. т.). Перш за все, процес спаду пов'язаний зі складною економічною ситуацією і фінансуванням сільськогосподарських підприємств. З іншого боку, унаслідок постійного зростання цін на матеріально-технічні ресурси спостерігається стійка тенденція до зростання витрат в розрахунку на 1 га запроєктованих виноградників (закладка і догляд за молодими насадженнями).

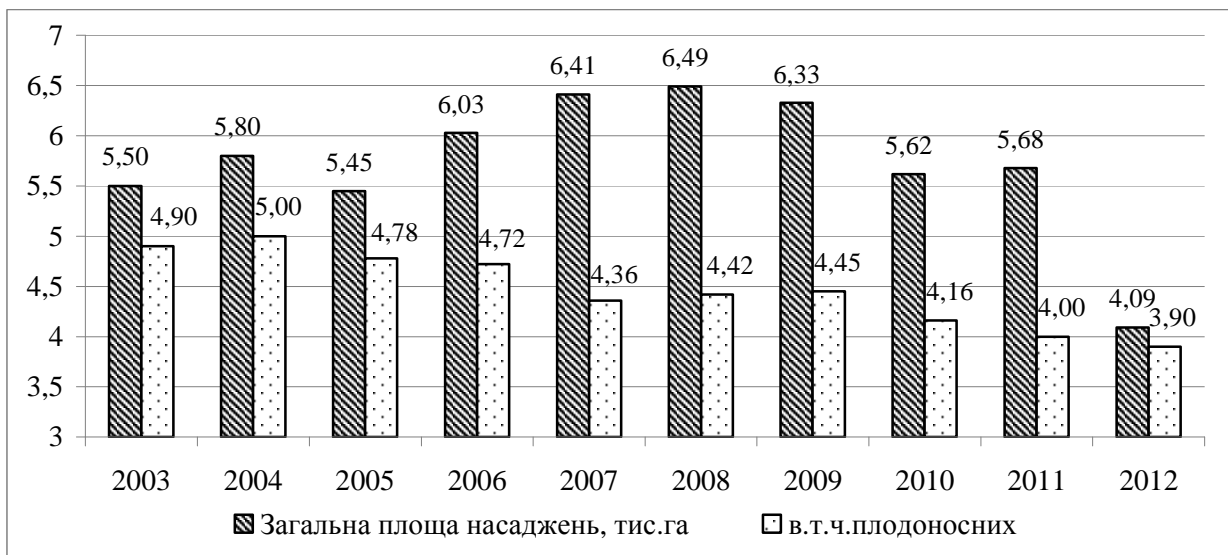

Рис.1. Динаміка площ виноградників Тарутинського району.

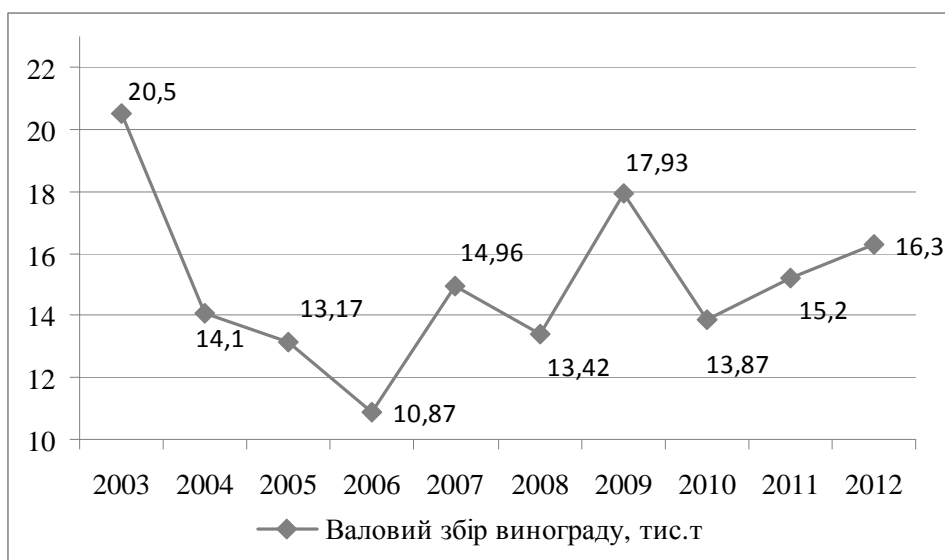

Рис. 2. Валовий збір винограду на території Тарутинського району.

Рис. 3. Закладка виноградників в господарствах Тарутинського району.

Останніми роками закладка виноградників зменшилася, а розкорчування збільшилося (рис. 3, табл. 2). Індекс площі вибування до закладки складає 1,43, тобто на кожен гектар посаджених виноградних насаджень припадає 1,43 га списаних.

Аналізуючи сучасний стан виноградників, можна констатувати їх задовільний віковий склад, оскільки найбільшу площу займають виноградники віком від 5 до 10 років (табл. 3).

За даними 2012 р. в середньому зрідженість виноградників по району склала 22,8 % (табл. 4).

Велику кількість винограду не добирають господарства району із-за помилок, які були допущені при організації території. Різке погіршення агротехнічного стану насаджень значно збільшує пошкодження їх хворобами і шкідниками, низький рівень механізації разом з іншими чинниками зумовили останніми роками зниження продуктивності насаджень, яка в 80-і роки була стабільною на рівні 45-55 ц/га [6].

Таблиця 2

Динаміка площ виноградників Тарутинського району

Роки	Посадка, га	Вибуло з господарського обігу, га	Індекс площі вибування до закладки
2003-2004	229,00	-	-
2005	118,80	469,40	3,95
2006	533,00	-	-
2007	508,80	129,70	0,26
2008	473,20	387,40	0,82
2009	31,70	408,50	12,89
2010	103,35	317,43	3,07
2011	16,21	732,50	45,19
2012	47,33	496,80	10,50
В середньому за 2003-2012 рр.	229,04	326,86	1,43

Таблиця 3

Віковий склад виноградників Тарутинського району

№ п. п.	Показники	Площа, га	Відсоткове співвідношення, %	
1	Всього виноградних насаджень, га	4098,28	100,00	
2	в т. ч. за віковими групами (роки)	1-4	158,30	3,86
		5-10	2628,68	64,14
		11-25	403,30	9,84
		26-40	908,00	22,16
		більше 40	-	-
3	Всього плодоносних виноградників, га	3939,98		

На території Тарутинського району Одеської області виноградні насадження віком 26-40 років займають понад 22,16 % насаджень від загальної кількості.

Найбільший відсоток зрідженості спостерігається на насадженнях віком до 10 років (27,41 %) та 21-30 років – 21,26 %. Велику кількість винограду не добирають господарства через помилки, допущені в організації території.

Таблиця 4

Зрідженість виноградників Тарутинського району

№ п. п.	Показники	Площа, га	Відсоткове співвідношення, %	
1	Всього виноградних насаджень	4098,28	100,00	
2	зрідженість, %	до 10	1123,50	27,41
		11-20	795,12	19,40
		21-30	871,40	21,26
		31-50	856,56	20,90
		більш 50	451,70	11,02
3	В середньому по району		22,80	

В період 2003-2012 рр. врожайність винограду значно коливається, а загальна середня врожайність складає 32,6 ц/га (рис. 4). Найвища врожайність відмічена в 2003 році – 42,10 ц/га, а мінімальна у 2006 році – 23,00 ц/га. При такій врожайності практично неможливо вести рентабельно виноградарство, до того ж на виноградниках проводиться мінімум необхідних агротехнічних заходів, що теж не може відзначитися позитивно на стані галузі.

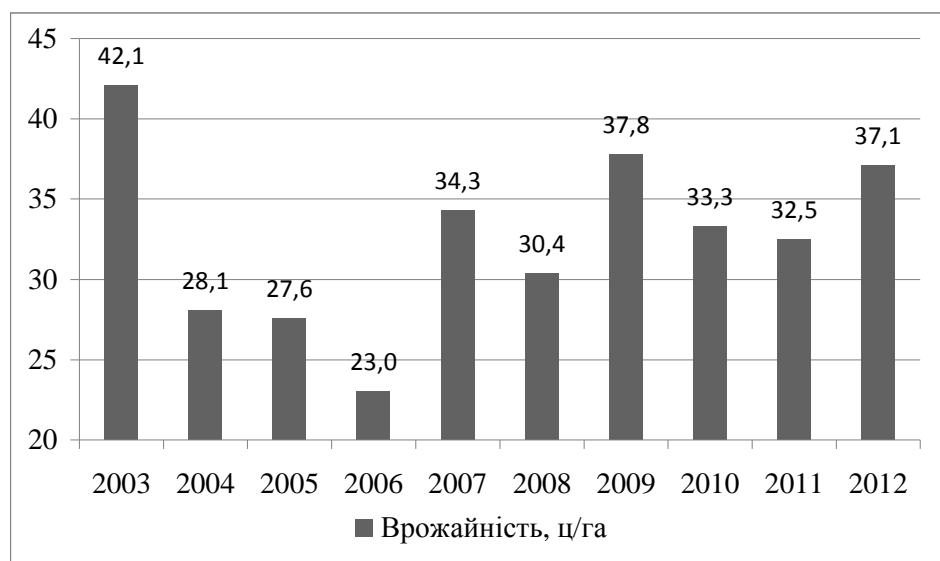

Рис. 4. Динаміка врожайності виноградників Тарутинського району.

Одним із основних факторів, які обумовлюють стійкість і продуктивність насаджень, напрямком використання урожаю є сортимент виноградників. На основі матеріалів польових обстежень представлена структура сортового складу виноградників Тарутинського району станом на 15.10.2012 р. (табл. 5 і 6). Сортовий склад виноградників на території дослідження представлений 37 сортами, з яких 22 технічних і 15 столових.

За останні роки площі виноградників зменшилися, але відсоток сортів вітчизняної селекції став дещо більшим, в т.ч. сорти селекції ННЦ «ІВіВ ім. В. Є. Таїрова» представлені у наступному співвідношенні: столові 16,39% та 10,43% технічні.

Таблиця 5

Сортимент столового винограду Тарутинського району

№ п.п.	Сорти винограду	Група стиглості	Площа	
			га	%
1	Аркадія	дуже рання	30,01	11,41
2	Таврія	дуже рання	1,17	0,44
3	Восторг	дуже рання	1,50	0,57
4	Кардінал	дуже рання	1,90	0,72
5	Мускат жемчужний	дуже рання	3,60	1,37
6	Королева виноградників	рання	5,63	2,14
7	Мускат янтарний	рання	1,36	0,52
8	Страшенський	рання	1,40	0,53
9	Шасла біла	середня	3,08	1,17
10	Мечта	середня	7,82	2,97
11	Оригінал	середня	8,00	3,04
12	Дойна	середня	40,00	15,21
13	Мускат гамбурзький	середньопізня	30,20	11,48
14	Мускат Італія	пізня	39,10	14,87
15	Молдова	пізня	88,20	33,54
	Всього		262,97	100,00

Для стабілізації виробництва винограду в районі необхідно удосконалити і впровадити в практику адаптивні технології закладки і догляду за виноградниками, які базуються на систематичному моніторингу агроекологічного середовища.

Аналізуючи ситуацію, яка склалася в Тарутинському районі на сьогоднішній день, виникла необхідність в проведенні великомасштабного ампелоекологічного районування з подальшою розробкою рекомендацій розміщення виноградників на сортовому рівні. Лише на підставі ампелоекологічної класифікації земель можна вирішити низку найважливіших запитань: уточнити сортовий склад і спеціалізацію території, виділити екологічні ніші для виробництва вин вищих категорій, які б стали національним надбанням [4, 5].

Таблиця 6

Сортимент технічного винограду Тарутинського району

№ п.п.	Сорти винограду	Група стиглості	Площа	
			га	%
1	Іршаї Олівер	рання	42,15	1,11
2	Мускат одеський	рання	40,92	1,08
3	Фетяска	рання	117,00	3,08
4	Піно грі	рання	85,06	2,24
5	Піно блан	рання	43,35	1,14
6	Мускат Оттонель	рання	24,30	0,64
7	Трамінер рожевий	рання	33,00	0,87
8	Аліготе	рання	790,78	20,81
9	Біанка	середня	24,00	0,63
10	Шардоне	середня	242,08	6,37
11	Совіньон зелений	середня	242,63	6,38
12	Рислінг рейнський	середня	141,77	3,73
13	Сухолиманський білий	середня	144,30	3,80
14	Тельті курук	середньопізня	46,00	1,21
15	Ркацителі	пізня	201,16	5,29
16	Голубок	рання	30,38	0,80
17	Піно нуар	рання	122,83	3,23
18	Бастардо магарацький	середньорання	44,80	1,18
19	Мерло	середньорання	323,35	8,51
20	Сапераві	пізня	84,55	2,22
21	Одеський чорний	пізня	221,73	5,83
22	Каберне Совіньон	пізня	754,17	19,84
	Всього		3800,31	100,00
	Гібриди прямих виробників		35,00	
	Разом		3835,31	

Висновки. Для збереження виноградарсько-виноробної галузі в районі і підвищення її рентабельності за рахунок поліпшення якісних і кількісних показників, необхідне впровадження комплексу сучасних науково-обґрунтованих заходів (комплексні дослідження території перед закладкою насаджень, використання комплексу агротехнологічних прийомів і т.д.). Оскільки Тарутинський район, маючи сприятливі для виноградарства ґрунтово-кліматичні і економічні умови і ефективно використовуючи ці можливості в умовах ринкової економіки, в майбутньому може стати найбільш розвиненим і рентабельним виноградарсько-виноробним регіоном Одеської області.

Література

1. Бузовська М. Б. Ампелоекологічний потенціал Тарутинського району Одеської області: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к.с.-г.н.: спец. 06.01.08 «Виноградарство» / М. Б. Бузовська. – Одеса: ННЦ «ІВіВ ім. В.Є.Таїрова», 2011. – 20 с.
2. Власов В. В. Екологічні основи формування виноградних ландшафтів / В. В. Власов. – Одеса, 2013. – 240 с.

3. Власов В. В. Екологія винограду Північного Причорномор'я / В. В. Власов. – Одеса: ННЦ «ІВіВ ім. В. Є. Таїрова», 2009. – 156 с.
4. Власов В. В. Размещение насаждений и углубленная специализация виноградарства и виноделия юга Украины на основе агроэкологических изысканий / В. В. Власов // Проблемы интеграции в мировой рынок винограда и вина: матер. Межд. науч.-практ. конф. (Новочеркасск, 10-11 ноября 2004 г.). – Новочеркасск: ГНУ ВНИИВиВ им. Я. И. Потапенко, РАСХН, 2005. – С. 86-90.
5. Власов В. В. Роль природно-ресурсного потенциала Тарутинского района Одесской области при проектировании виноградных насаждений / В. В. Власов, М. Б. Бузовская, Ю. Ю. Булаева // Академику Л. С. Бергу – 135 лет: сб. науч. ст. – Бендеры: Есо-Tiras, 2011. – 426 с.
6. Спектор Я. С. Ефективність виробництва винограду в різних організаційно-правових формуваннях / Я. С. Спектор // Економіка АПК: міжн. наук.-виробн. журнал. – 2004. – № 7. – С. 77-80.

V. V. Vlasov, M. B. Buzovskaya, Yu. Yu. Bulaieva

Современное состояние виноградников Тарутинского района Одесской области

Проведены экспедиционные обследования Тарутинского района Одесской области. Проводились детальные исследования отдельных виноградарско-винодельческих хозяйств разных форм собственности (в микромасштабе) с учетом комплекса экологических факторов. Выполнена оценка состояния виноградарства по основным агротехническим показателям: урожайность и валовой сбор винограда, возрастной и сортовой состав насаждений, изреженность и т.д.

Ключевые слова: *экологические условия, урожайность, валовой сбор винограда, изреженность, сортовой состав.*

V. V. Vlasov, M. B. Buzovskaya, Yu. Yu. Bulaieva

Current vineyards situation of Tarutino district of Odessa region

The Tarutino district vineyard's expeditionary surveys have been carried out. The detailed studies of individual wineries with different forms of ownership have been done taking into account the range of environmental factors in the micro scale. The estimation of viticulture industry has been done on the basis of the main agronomic parameters: yield and gross harvest of grapes, age and varietal structure of plantings, vineyard's sparseness etc.

Keywords: *environmental conditions, yield, gross harvest of grapes, vineyard's sparseness, varietal structure.*